

The Gutenberg elegies; the fate of reading in an electronic age

Birkets, S.

Boston: Faber and Faber

1994

ISBN 0-571-19849-X

231p.

\$12.99

Die boek is 'n versameling essays wat in verskeie tydskrifte verskyn het. Die sentrale tema van al die essays is hoe die lees van veral letterkundige werke beïnvloed word deur die oorgang van 'n drukkingsgebaseerde kommunikasiesistelsel na 'n elektroniese kommunikasiesistelsel. In vyftien essays, saamgevoeg in drie dele, behandel die outeur hierdie onderwerp. Elk van die essays is 'n diepgaande bespreking van 'n tema wat moeilik binne die bestek van 'n resensie volledig weergegegee kan word. Ek sal slegs enkele hoofemas noem.

In Deel 1, 'The reading self', doen die outeur verslag oor sy eie leeservarings in sewe essays. Hy voer redes aan waarom hy lees, veral letterkunde en meer spesifiek romans. Hy verduidelik hoe hy lees en hoekom lees as aktiwiteit vir hom so genotvol is. Hy kyk na wat lees is, wat gebeur as 'n mens lees en wat lees so spesiaal maak.

Deel 2, die elektroniese millenium, handel meer spesifiek oor die oorgang van drukkingsgebaseerde kommunikasie na die elektroniese. Volgens die outeur is ons nou in die middel van die oorgangsproses, 'n proses wat net so belangrik kan wees as die uitvinding van druk met beweegbare letters deur Gutenberg. Ons is nou in die proto-elektroniese era.

Die outeur vra homself die vraag af hoe 'n samelewing wat net elektronies kommunikeer, daar sal uitsien. Hoe sal dit lees en studie beïnvloed? Hy kom tot die gevolgtrekking dat sekere dissiplines soos die natuurwetenskappe, regte en taalstudie kan baat by elektroniese kommunikasie. Dit geld nie die geesteswetenskappe of lees nie.

Hy bespreek vervolgens die sterk en swak punte van audioboeke en hiperteks. Hoewel hy na audioboeke luister, kan dit nie die lees van boeke heeltemaal vervang nie. Daar is nie tyd om terug te gaan in die teks of om 'n gedeelte te oordink nie. Audioboeke skeep wel die geleentheid om letterkunde oral te ervaar. Hiperteks bied baie moontlikhede maar kan die verhouding tussen skrywer en leser beïnvloed.

In Deel 3 skenk hy aandag aan die afname in die rol wat letterkunde in die samelewing gespeel het. Daar was 'n tyd toe letterkunde 'n groot deel van die samelewing uitgemaak het. Wat hom deesdae opval, is die afname in die gehalte van die letterkundige en intellektuele peil van die samelewing. Dit kan toegeskryf word aan die feit dat mense minder lees vanweë die toename van elektroniese kommunikasie. Die lees van letters op 'n skerm is nie dieselfde as die lees daarvan in die bladsye van 'n boek nie.

Die impak van letterkunde op die samelewing geskied deur die individu wat op sy beurt die samelewing beïnvloed. Dit is nie die hoeveelheid idees wat belangrik is nie, maar hulle impak op die samelewing.

Gaan ons in die era van elektroniese kommunikasie die einde van letterkunde sien? Volgens die outeur kan dit gebeur tensy skrywers begin om te skryf oor hierdie omvangryke sosiale en maatskaplike gebeurtenis wat ons tans beleef.

'n Aspek wat aandag verdien, is die invloed van die gekoppeldheid van die samelewing op die individu. Die outeur voorsien dat die individualiteit en isolasie van die drukera deur 'n gemeenskaplikheid van gekoppel wees, vervang sal word. In 'n sekere sin sal ons dan meer as 'n elektroniese stam gesien word waar daar nie meer ruimte vir individualiteit bestaan nie.

Die outeur beklemtoon die feit dat hy geen Luddiet is nie, maar eerder iemand is wat vrae vra. 'n Mens hoef nie met alles saam te stem nie, maar hy vra relevante vrae en maak stellings wat die leser laat nadink. Vir my is die waarskuwing teen die blindelinge aangryp van tegnologie van die grootste bates van die boek.

Die boek kan aanbeveel word vir mense wat in lees belangstel asook vir diegene wat geïnteresseerd is in die invloed van die elektronika op die samelewing.

J.C. THERON

Departement Inligtingkunde, Universiteit van Suid-Afrika, Pretoria.